

DOĞAL YIKIMLARDA SOSYAL HİZMETLER

DEPREM MAĐDURU İNSANLAR
İÇİN DEPREM BÖLGESİNDE
ÇALIŞMA KILAVUZU

Bu elkitabı ilkkez 1999 Marmara depremi sonrası Akdeniz Üniversitesi Sosyal Hizmetler Eğitim, Araştırma ve Uygulama Merkezi (AKSUM) ile Antalya Sosyal Hizmet Uzmanları Derneğinin ortaklaşa çalışmasıyla aşağıdaki takım tarafından hazırlandı. Prof. Dr. İlhan Tomanbay, Vildan Dönmez, Semra Yeniova, Ayhan Yazırlıoğlu, Kıymet Ulutaş, Adem Akyürek, Hüseyin Bozdağ, Abdil Karataş, Ayşegül Nas, Sündüz Akay,, Sultan Yılmaz, İsmail Tufan, Emine Ayık, Nalan Yayıcıoğlu, Mustafa Kızılkaya, Mustafa Tonga, Ramazan Kocabıyık.

Birinci Baskı: Eylül 1999 (1500 baskı)
AKSUM Yayınları: 1; El Kitapları Dizisi: 1
İkinci Baskı: Mart 2000 (2000 Baskı)
AKSUM Yayınları: 1; El Kitapları Dizisi: 1
Üçüncü Baskı: Ekim 2011 (1000 baskı)
SABEV Yayınları: 31, Sosyal Çalışma Dizisi: 24

İlhan TOMANBAY (Ed.)

DOĞAL YIKIMLARDA SOSYAL HİZMETLER - Deprem Mađduru
İnsanlar İçin Deprem Bölgesinde Çalışma Kılavuzu
İlhan TOMANBAY, Ankara, SABEV, 2011
[ISBN] 978-9944-705-15-8
TOM, Tomanbay, İlhan

ISBN: 978-9944-705-15-8

SABEV (Sosyal Hizmetler Araştırma, Belgeleme, Eğitim Vakfı)
Yayıncı. Tlf: 0090.(0)312.433 87 26, Esta: sabev@sabev.org.tr;
Ağres: www.sabev.org.tr, Dizgi, kapak ve sayfa düzeni: SABEV
Masaüstü Yayıncılık. Baskı: Özbay Ofset, İskitler, Ankara. Tlf:
0.312.341 10 36, Basım günü: 25 10 2011.

ÖNSÖZ

17 Ağustos 1999 Marmara depremi hepimize, her meslek ailesine, elemanına, resmi, yerel, gönüllü ve özel kurum ve kuruluşlara ve sokaktaki insana konuyla ilgili görevlerini anımsattı. Bolu, Erzincan, Cide, Manisa depremleriyle gelişti bu anımsatma ve 2011 Van/Erciş depremi ile pekişti.

Ülkemizi daha sonra izleyen yıkıcı depremler sosyal çalışmacıların ve onlara yardımcı olmak isteyen resmi ya da gönüllü herkesin görevlerinin derli toplu olarak düzenlenmesini zorunlu kıldı.

Bu kılavuzu eline alan başta sosyal çalışmacılar olmak üzere herkes çalışmalarını, önemli noktaları atlamadan, belirli bir düzen ve örgütlülük içinde yürütebileceklerdir. Böylece, sosyal alanda gerekli işlerin sağlıklı ve eşgüdümlü bir biçimde yürütülmesinde zaman yitimine de fırsat verilmemiş olacaktır.

Bu kitapçık depreme ve diğer doğal yıkımlara sosyal hizmetler boyutunda hazırlıktır.

Van/Erciş depreminde yaşamlarını yitirenlere başsağlığı ve yakınlarına sabırlar diliyor, tüm ülkemize geçmiş olsun dilekelerimizi sunuyoruz.

Bu kitapçığın kullanılmasına hiçbir zaman gerek duyulmaması dileğiyle.

SABEV

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	3
İÇİNDEKİLER	4
1 Giriş.....	5
2 İlk Tavır ve İlk Adım.....	10
3 Sorun alanları	11
3.1 Bireysel sorunlar	12
3.1.1 Temel gereksinim maddelerinin yokluğu ya da eksikliği	12
3.1.2 Ekonomik sorunlar	13
3.1.3 Sağlık sorunları	14
3.1.4 Eğitim sorunları.....	15
3.1.5 Kültürel sorunlar	17
3.1.6 Psikolojik sorunlar	17
3.1.7 Hukuksal sorunlar	18
3.1.8 İş sorunları	18
3.1.9 Isınma sorunu.....	19
3.1.10 Ulaşım/iletişim sorunu.....	19
3.1.11 Boş zaman değerlendirme sorunları	20
3.2 Kurumsal Sorunlar	21
3.2.1 Örgütlenme sorunu	21
3.2.2 Doğal yıkımla ilgili birimler arasında iletişim ve eşgüdüm sorunları.....	22
3.2.3 Yönetime katma ve katılma sorunu	23
3.2.4 Kampta üretim sorunları	24
3.2.5 Yardımların dağıtımı ile ilgili sorunlar	25
4 Doğal yıkımlarda sosyal çalışmacıların genel olarak görevleri	26
5 Depremzede kamplarında sosyal çalışmacı	29
6 Sonuç	30
SONSÖZ	31

1 GİRİŞ

17 Ağustos 1999 günü yaşanan ve halen süren ve ekonomik, sosyal, psikolojik etkileri Türkiye’de daha çok uzun yıllar sürecek olan Marmara depremi toplumun ağızbirliği içinde söylediği gibi Türkiye’deki her kurumu, kuruluşu ve herkesi hazırlıksız yakaladı.

Devlet ve hükümet başta olmak üzere resmi, yerel, gönüllü ve özel birçok kurum ve kuruluş deprem gibi bir doğal yıkım karşısında üzerine düşenleri ve düşmesi gerekenleri Marmara depreminin sarsıntısı ile düşünmeye başladı.

Depremler giderek herkese çok şeyler öğretiyor. Önce, depreme her zaman hazır olmamız gerektiğini, sonra sosyal olmamız gerektiğini... Sonra, doğal dayanışma duygularımızı denetli, dizgeli, planlı bir biçimde kullanmamız gerektiğini... Sonra, örgütlenmeyi ve hizmetlerin sağlıklı düzenlenmesini... Sonra, planlı, programlı çalışmayı v.b. İşte tüm bunlar Marmara depreminden çıkarılmamız gereken acı öğretilerdir.

Deprem bölgelerinde ve diğer kentlerde kurulan kriz masalarının konularında yetkin ve hazırlıklı, örgütlenme ve düzenleme becerileri olan ve mutlaka sosyal kapasitesi olan ve disiplinlerarası deneyimlere sahip kişilerden oluşturulması gerektiği de bu öğrendiklerimiz arasında.

Marmara depremi belki birşeyi daha öğretti bize. Doğal yıkım durumlarında sosyal hizmetlerin ve bu kapsamda sosyal çalışma mesleğinin önemini... Sosyal çalışma mesleğinin ülkemiz için ne derece önemli olduğu da Marmara depremi ile ortaya çıktı.

Deprem yarattığı sosyal depremin de açtığı yaraların biran önce sarılması gerektiğini Marmara depremi bilinçlerimize kazıdı adeta. Ortada kalan çocuklar, yaşlılar, genç kızlar, kadınlar ve diğer geçici ya da deprem nedeniyle sürekli olarak güçsüzleşmiş nüfus gruplarına hızla yardım etmemiz; deprem gerilimini ve bunalımını kısa sürede aşarak doğal sosyal yaşamı yeniden ve hızla kurmamız gerektiğini yaşayarak ve izleyerek öğrendik.

Kitapçığa adını veren doğal yıkım nedir? Eski deyişle tabii afet. En yaygın etki bırakanı deprem olan doğal yıkımlar arasında sel, orman yangını, çığ düşmesi, toprak kayması, yanardağ patlaması, fırtına, tayfun, hortum gibi sınırlı ya da yaygın doğa etkinlikleri sayılabilir. Doğal yıkımın kitapçığa konu olabilmesi için ortaya çıktığı ya da çevresindeki yerleşimlere ve bu yerleşimlerde yaşayan insanlara, ekonomik ve toplumsal yaşama zarar vermesi gerekir. Yerleşimlere ve insanlara zarar vermeyen doğal yıkım bir doğa olayı olarak kalır.

Doğal yıkımlarda sosyal hizmetler ile, geniş anlamıyla, bu gibi durumlarda zarar gören bireylere, gruplara, ailelere, yerel toplumlara (topluluklara) ve toplumlara sağlık, eğitim, sosyal güvenlik sektörlerinde verilen tüm hizmetler akla gelir. Bu kapsam içinde sosyal yardımlar ve dar boyutlu sosyal hizmetler, yani özel gereksinim gruplarına verilen bakım, sağaltım ve rehabilitasyon hizmetleri de bulunmaktadır. Tekil anlamda sosyal hizmet kavramı özel gereksinim gruplarına ve özel gereksinim durumlarında tüm insanlara verilen sosyal hizmetlerin herbirini anlatır. Çocuklar için sosyal hizmet, yaşlılar için sosyal hizmet, dep-

remzedeler için sosyal hizmet ve sosyal hizmet her kesime, gereksinimi olan herkese...

Sosyal hizmetler bir takım çalışması içinde yerine getirilir. Bu takımda sosyal çalışmacının (sosyal hizmet uzmanı) yanısıra, ele alınan sosyal hizmet alanına uygun ve her alanın önceliğine göre doktor, hemşire, öğretmen, eğitimci, savcı, avukat, bakıcı kadın, bakıcı ana, hastabakıcı, bakıcı, psikolog, sosyolog, kültürbilimci, nüfusbilimci vb. gibi sosyal meslek elemanları bulunur.

Bu çerçevede sunulan hizmetlere gereksinim kendiliğinden ortaya çıkıp ivediliğini dayatınca, bu arada sosyal çalışma mesleğini de biraz daha yakından öğrendi kamuoyu. Depremde yaptıklarıyla, sürdürdüğü hizmetlerle. Devlete – geçici olarak - güvenmeyen insanlar, devletin elemanları olan sosyal çalışmacılarla birlikte güvenle çalıştılar. Oysa sosyal çalışmacıların işi zordu. Devlet memuru olarak, devlete hınçlı insanlara, devletin aksaklı hizmetlerinin sunulmasındaki boşlukları özveriyle doldurmaya çalışıyorlardı; depremi yaşayan tepkili yurttaşların tepkilerini çekmeden, hatta desteklerini ve beğenilerini almasını bilerek...

Bu kitapçıkta sıralanan maddeler ayrı ayrı ele alındığında belki de herkesin aklına kolayca gelebilen, çok önemli görülmeyen maddeler olabilir. Ancak, bu işlem, eylem ve hizmetlerin bir zincir bütünlüğü içinde, hiçbiri aksamadan yerine getirilmesi disiplinli bir mesleksen anlayışı gerektirir ki bu da bir anlamda sosyal çalışma mesleğini oluşturur. Mesleğin depremle ilgisi bir yönüyle şöyle kurulabilir.

Yaygın boyutları olan bu doğal yıkım, deprem, toplumda sosyal yıkımlara da yol açabilir. Sosyal

yıkım toplumun sosyal dengesini bozar. İşte bu dengeyi yeniden kurmak, insanları topluluklarıyla yeniden bütünleştirmek, barıştırmak, toplum kaynaklarının dengeli dağılımını sağlayarak sosyal adaletin sağlanmasına yardımcı olmak, sosyal yıkımın yarattığı sosyal uyumsuzlukları gidererek sosyal uyumu ve nihai hedef olarak sosyal dengeyi ve sosyal huzuru sağlamak sosyal çalışma mesleğinin ereğidir. İnsanın mutluluğu ve toplumun refahı sosyal çalışma mesleğinin yaklaştıkça uzaklaşan ereğidir.

Sosyal çalışmanın bu ereğe temel olan felsefesi, disiplini, etiği ve değerleri ve bu ereğe varmak için kullandığı yöntemleri, teknikleri, araçları vardır. Bu yapısı ve kullanım araçlarıyla sosyal çalışma deprem ve benzeri doğal yıkım durumlarında da rol alır, işlev üstlenir.

Sosyal çalışma, Marmara depreminde, sadece deprem bölgesinde değil, depremden zarar gören yurttaşların gittikleri başka illerde de görev alarak onların da sorunlarının çözülmesi için hizmetler üretti. Sadece çadırkent ya da çadırcöy denilen kamplarda değil, örneğin, depremin yaşanmadığı kentlerde kamu eğitim ve dinlenme tesislerine yerleştirilmiş depremzedelerin depremin yarattığı sorun ve gerilimden uzaklaşmaları, eski sosyal yaşamlarına kısa sürede dönebilmeleri için çalışmalar yaptı. Depremi yaşayan ve etkilenen insanların her türlü etkinliklere katılımları yoluyla topluma yeniden uyumlarını öngördü.

Sosyal sorunun olduğu yerde sosyal çalışma vardır.

Sorunların en kısa sürede çözülmesi ve aşılması için sosyal çalışma dinamik ve etkin bir çalışma yürütür. Kaynaklarla gereksinim sahipleri arasın-

da arabuluculuk yapar, olanakların arttırılmasını gözetir. Salt çözüm üretmez, çözümler arar, salt kaynak dağıtmaz, kaynak yaratır, işbirliği yapar, iletişim kurar, eşgüdüm sağlar. Konuyla ilgili çalışacak takımın genişlemesi, resmi ve gönüllü kişi ve kuruluşların sayısının ve katılımlarının artması için etkin bir çalışma yürütür. Kamuoyu oluşturur, kamuoyu uyandırır, kamuoyunu harekete geçirir. Bütün bunları dinamik bir biçimde başarabilmek için çalıştığı konu üzerinde sürekli bilgi sahibi olur; bilgilerini yeniler.

Bu kitapçık, Türkiye’de sosyal çalışma mesleği çerçevesinde ilk kez hazırlanıyor. Umuyoruz ki, yaşanan uygulamaların kâğıda resmedilmesiyle uygulama ileride yaşanacak kuramsal üretime kaynaklık eder. Bu denemelerin artmasıyla, sosyal çalışma, zaman içinde, uygulamada kullanacağı mesleksel kuramları bizzat kendi toprağında yürüttüğü uygulamalardan çıkarmış olacak. Böylece, uygulama kurama desteklik yapmış oluyor.

Marmara depremiyle sosyal çalışmacılar gelecek çalışmaların kazanılmasında sıfırdan başlanılması için deneyimlerini bu kitapçıkla somutlaştırdılar. Bu da hizmetlerin ancak birikimsel çabalarla meslekleşebileceğinin güzel bir örneği...

Deprem durumunda kurtarma takımlarının görevi en çok beş gün sürer, ancak, sosyal çalışmacının görevi ilk beş gün içinde olmasının üstüne asıl daha sonra başlar.

Deprem ve diğer yaygın doğal yıkım durumlarında sosyal çalışmacının yapması gerekenler ve bu alanda verilen sosyal hizmetler anabашlıklar halinde aşağıya çıkarılmıştır.

2 İLK TAVIR VE İLK ADIM

Deprem ya da bir başka doğal yıkımla ilk karşılaşıldığında olayın içinde ya da yakınındaki sosyal çalışmacıdan ilk beklenen paniğe girmemesidir. Bunun yolu da aynı anda kendisine gereksinim duyan insanların bulunduğunu düşünmektir.

Bu andan başlayarak ikinci adım ortaya çıkan paniği önleme çalışmalarına girişmektir. Çünkü panik diğer teknik ve sosyal çalışmaların başlamasını, sürdürülmesini ve başarıya ulaşmasını önler.

Yakın çevresini düzeni sağlayan sosyal çalışmacı bir kurumda ya da kuruluştaki görevliyse ilk fırsatta en kestirme yoldan görev yerine gider; kurumunun kendisine verdiği görevi üstlenir. Örneğin kriz merkezinde görevli ise kriz masasının kurulacağı adrese gider. Resmi göreve hazır duruma gelir.

Kriz masasının etkin ve düzenli çalışması için önlemler alır, düzenlemeler yapar, eşgüdümü gözetir.

Kriz masası üyeleri arasında ortaya çıkabilecek yetki ve etkililik katılıklarını gidermeye çalışır.

Kriz merkezine başvuran diğer sosyal çalışmacıların hizmetleriyle ilgili gereksinimlerini gidermenin yollarını arar.

Kriz masası için kaynak ve çözümler üretir.

Kriz masasına başvuran gereksinim sahiplerinin, depremzedelerin doğru kaynaklara ulaşmaları için danışmanlık ve destek hizmeti verir.

Doğal yıkımın insanlar arasında tahribata yol açmadığı dönemlerde Valilik ya da çalıştığı kurumu bünyesinde düzenli deprem provası yapar, yaptı-

rır. Görevlilerin yetkinliklerinin artırmasını erek-
ler.

Bu hizmetlerinin yanısıra yıkıntılar arasından sağ-
lam çıkarılan özel gereksinim gruplarına kılavuzluk
eder, gerekenleri koruma altına alır.

Bütün bunların yanısıra öncelikle doğal yıkım
durumlarında gerek zarar görenlerin gerek ilgili
kurum ve kuruluşların karşılaşılabileceği sorun
alanlarını belirlemeliyiz.

3 SORUN ALANLARI

Deprem bölgelerinde sosyal çalışmanın karşılaşa-
cağı sorunlar iki kategoride ele alınabilir.

Bireysel sorunlar (bireyle ilgili sorunlar) ve ku-
rumsal sorunlar (hizmetlerin işleyişiyle ilgili so-
runlar).

Bireysel sorunlar, doğal yıkımı yaşamış ya da
ondan etkilenmiş bireyi ilgilendiren sorunlardır.
Bu sorunlar sırayla şunlardır:

Temel gereksinim maddelerinin yokluğu ya da
eksikliği, ekonomik sorunlar, psikolojik sorunlar,
eğitim sorunları, sağlık sorunları, hukuksal sorun-
lar, iş sorunları, ısınma sorunu, ulaşım/iletişim
sorunları, boş zaman değerlendirme sorunları.

Kurumsal sorunlar, yani kurumların işleyişi ve
hizmetlerin yürütülmesiyle ilgili sorunları da dört
başlık altında topladık.

İlgili birimlerle iletişim ve eşgüdüm sorunları,
yönetime katma ve katılma sorunu, kamplarda
üretim sorunları ve yardımların dağıtım ve yar-
dım dağıtan kuruluşların eşgüdümü ile ilgili so-
runlar.

Bu her iki kategorideki sorunlar birlikte bir bütün oluştururlar. Bu nedenle sosyal çalışma mesleği için herbirinin önemi birbirine eşittir.

3.1 BİREYSEL SORUNLAR

Bu bölümde, doğal yıkımı yaşamış ya da etkilenmiş bireylerin belirlenmiş alanlardaki sorunlarının çözümü için sosyal çalışmacının yapması gerekenler başlıklar altında ele alınmaktadır. Sosyal çalışmacı karşılaştığı sorunun çözümü için bu başlıklar altında ele aldığımız hizmetlerin dışında da gerekli başka hizmetler üretebilir; üretmelidir. Burada belirlenen konular yapılması önem ve ivedilik taşıyan konular olarak tanımlanmıştır.

Ayrıca, bu kitapçıkta, depremzedelerin evlerinin yıkılmış ya da yıkılma riski altında oldukları için çadırköy, çadırkent, prefabrik ev, okul, kışla, stadyum, özel girişime ait turistik tesisler, kamuya ait eğitim ve dinlenme tesisleri gibi evleri dışında topluca yaşadıkları her yer kamp olarak kavramlaştırılmıştır.

3.1.1 TEMEL GEREKSİNİM MADDELERİNİN YOKLUĞU YA DA EKSİKLİĞİ

(Bu başlık altında anlaşılması gereken temel gereksinim maddeleri yeme, içme, barınma, giyim kuşam, tuvalet, banyo, temizlik, kışın ısınma gibi insanın temel gereksinimleri ile ilgili maddelerdir.)

- Çalışılan yerleşimde bulunan depremzedelerin temel gereksinimlerinin belirlenmesi.
- Gereksinimlerin karşılanması için gerekli olan kaynakların belirlenmesi. (Bu kaynaklar resmi

olabileceği gibi, yerel, özel ya da gönüllü kaynaklar olabilir.)

- Ulaşılabilen kaynaklardan temel gereksinim maddelerinin sağlanması.
- Gönüllü kişi ve kuruluşları parasal ve malsal yardım yapmaya özendirme çalışmalarının yapılması.
- Gereksinimlerin karşılanması sırasında ortaya çıkan aksaklıkların giderilmesi için kriz masasının bilgilendirilmesi ve takipçi olunması.
- Sivil toplum örgütlerinin her türlü bağışlarının organize edilmesi.
- Karşılanamayan gereksinimlerin kriz masasına, medyaya ya da kaynaklara iletilmesi.
- Temel gereksinim maddelerinin toplanması, depolanması ve dağıtılması ile ilgili olarak müdahil ve takipçi olunması.
- Yardımların sağlıklı dağıtımı için gerekli organizasyonun yapılması ve gerekiyorsa organizasyonda rol alınması.

3.1.2 EKONOMİK SORUNLAR

Yardıma muhtaç kişilerin saptanması.

- Acil ve uzun evreli gereksinim maddelerinin belirlenmesi.
- Parasal ve malsal yardımların sağlanması.
- Sosyal Yardım ve Dayanışma Vakıfları ile iletişim ve eşgüdümlü çalışma.
- Harçlık, sigara, çocuğa cep harçlığı, okul malzemeleri vb. sağlanması.

- Kamplarda yaşayanlar için belediyelerden ücretsiz otobüs kartı; ulaşımı olmayan kamplara otobüs servisi sağlanması.
- Yardım edecek kurum ve kuruluşların harekete geçirilmesi.
- Kaynak üretmek ve varolan kaynaklarla iletişim kurulması.
- Ekonomik sorunların giderilmesi yönünde çalışmaya gönüllü kişi ve kuruluşların ortaya çıkarılması, özendirilmesi.
- Memleketine gitmek isteyenler için şehirlere-rası yol paralarının sağlanması.
- El emeklerinin pazarlanarak gelir sağlamalarına yardımcı olunması.

3.1.3 SAĞLIK SORUNLARI

- İl Sağlık Müdürlüğü, Tabipler Odası, Eczacılar Odası gibi kurumlarla ilişki kurarak ücretsiz sağlık hizmetleri için kaynak yaratılması.
- İlaçlarını elde etmede güçlüklerle karşılaşanların ilaçlarının ücretsiz karşılanması için destek hizmetleri.
- Gerektiğinde ilaç toplama kampanyalarının düzenlenmesi.
- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı ve benzeri kaynaklardan depremzedelerin sağlık (araç, protez vb.) masraflarının karşılanması.
- Depremzedeler için kamplarda sağlık danışma saatlerinin düzenlenmesi
- İlaç bağışlarının sağlık birimince dağıtılmasını eşgüdümlemesi (koordine edilmesi).

- Sağlık kabini olan kampın sağlık hizmetlerinden bu birimi olmayan kamp sakinlerinin de yararlanmasını sağlayacak düzenlemelerin yapılması.
- Kentteki gezici sağlık birimlerinin ivedi durumda kampa gelmelerini sağlayacak hazırlıkların yapılması.
- Sağlık, hijyenik, genel temizlik maddelerinin sağlanması.
- Çocukların rutin aşılarının izlenmesi ve yapılmasında sağlık birimlerinin harekete geçirilmesi ve eşgüdüm.
- Kampta bulunan ve sağaltımı hastanede yapılması gerekenlerin hastanelere ulaştırılmasına yardım.
- Kamplarda koruyucu sağlık önlemlerinin alınmasının programlanması, eşgüdümlemesi ve koruyucu hizmetlerin sürdürülmesinin sağlanması.
- Kamp sakinlerinin çevre sağlığı ve koruyucu sağlık konularında eğitilmeleri için eğitim programlarının düzenlenmesi.

3.1.4 EĞİTİM SORUNLARI

- Kamptaki okul çağı çocukların belirlenmesi.
- Okullara kayıtlarının yaptırılması.
- Okul harçlığı ve okul araçgereçlerinin sağlanması.
- Kampta ev ödevlerini yapabilmeleri için mekân ve öğretmen sağlanması.
- Okulda yemek sorunlarının ekonomik boyutu için kaynak yaratılması.

- Okula gidebilmeleri için servis sağlanması.
- Okul çocuklarının sosyal rehabilitasyonu için mesleksel çalışmalar yapılması.
- Bu arada kamptaki bütün çocukların sosyal sağaltım, sosyal rehabilitasyon ve sosyal uyumları için birebir ya da grup olarak çalışmalar yapılması.
- Okula giden çocuklarının ders başarılarının artırılması yönünde çalışmalar yapılması.
- Okula girmeyen çocukların sosyal eğitimleri için projeler, programlar üretilmesi.
- Bölgede kreş ve çocuk kulübü gibi kurumların açılması ve işletilmesinin sağlanması.
- Okul öncesi çocukları için kampta eğitim ortamlarının ve olanaklarının sağlanması.
- Özel çocuk yuvaları, özel kreş ve özel okulların ve ilgili kamu kurum ve kuruluşlarıyla işbirliği yapılarak gerektiğinde yararlanmak üzere desteklerinin sağlanması.
- Anasınıfı öğretmeni sağlanması.
- Kamplarda ana ve çocuk eğitimi programlarının düzenlenmesi.
- Özel eğitime gereksinim duyan çocuk ve gençlerin eğitim sorunlarının çözümü.
- Yaygın eğitim çalışmalarının organize edilmesi ve takipçisi olunması.
- Millî Eğitim Bakanlığı Halk Eğitim Merkezi ya da Belediye gibi kurum ve kuruluşlarca açılan meslek kurslarının isteklilere ücretsiz sunumunun sağlanması.
- Afetzedeler için vakıf, dernek, özel okul ve kişiler tarafından sağlanan burs, yatılı okul, mes-

lek kursu ve başkaca olanakların ilgililere duyuru-
larak katkıları için rehberlik edilmesi.

- Çeşitli sınavlara girecek çocuk ve gençlerin kurs alma olanaklarının yaratılması.
- Üniversite sınavına girecek gençler için üniversite hazırlık kurslarından ücretsiz olanak sağlanması.

3.1.5 KÜLTÜREL SORUNLAR

- Aynı kampta farklı kültür grubundan olan bireylerin ve grupların birbirini tanımalarına, anlamalarına yardımcı olacak programlar düzenlemek, yöntemler uygulamak.
- Farklı kültürler arasında karşılıklı anlayışın geliştirilmesine, sürtüşmelerin ortaya çıkmamasına ya da ortadan kaldırılmasına yönelik her türlü çalışmaları sürdürmek.
- Kamp yöneticileri ya da çalışanları ile onlardan farklı kültüre sahip gruplar arasında karşılıklı anlayışın ve hoşgörünün geliştirilmesine yardımcı olmak.
- Karşılıklı anlayışın geliştirilmesi için birebir ya da grup toplantıları yapmak.
- Kampta genel olarak karşılıklı anlayış ve hoşgörü havasını oluşturmaya çalışmak.

3.1.6 PSİKOLOJİK SORUNLAR

- Psikolojik sorunlarda destek ve yönlendiricilik hizmetleri,
- Konuyla ilgili hastaneler, psikiyatri klinikleri, Türk Tabipler Odası, Türk Psikologlar Derneği vb. gibi resmi ve gönüllü kurum ve kuruluşlarla ileti-

şime geçerek uzman personel desteği sağlanarak sorun bölgelerine ya da sorunlu kişilere yönlendirilmeleri.

- Depremzedenin örselenme düzeyinin belirlenmesi ve gereken yardım kanallarıyla iletişim kurulması.

- Gereken depremzedelerin psikoloğa ya da psikiyatriste yönlendirilmeleri.

3.1.7 HUKUKSAL SORUNLAR

- Gereksinimi olana avukat sağlanması.

- Baro temsilcisinin kampta haftalık hukuksal danışma toplantıları yapmasının düzenlenmesi.

- Kayıp insanlar için gaiplik kararı çıkarılmasına aracılık.

- Yıkılan evlerinin tazmini, miras, malullük, sigorta ile ilgili davalarda avukat bulma.

- Kooperatif borçlarının akıbetiyle ilgili hukuksal aracılık.

- Hak sahiplerine kira ve hasar yardımı ödemelerinin yapılmasında yol gösterme.

- Bankaların kredi olanakları konusunda kamp sakinlerinin bilgilendirilmesi için çalışmalar yapılması.

3.1.8 İŞ SORUNLARI

- Kamptaki meslek sahiplerinin belirlenmesi ve durumlarına göre iş bulma çalışmaları, aracılık hizmetleri.

- İş Kurumu ile eşgüdüm kurma ve birlikte çalışma,

- İş arayanların İş Kurumuna ve iş sektörlerine yönlendirilmeleri,
- İstihdam toplantılarının düzenlenmesi,
- Meslek formasyonu kazandırma çalışmaları,
- İş arayanlarla eleman arayanlar arasında iletişimin kurulması, organize edilmesi.
- İş Kurumu elemanlarının kampa gelerek hizmet vermelerinin sağlanması ve organizasyonu.
- Kamp sakinleriyle zaman zaman istihdam toplantılarının yapılması.

3.1.9 ISINMA SORUNU

- Kamplarda ısınma sorunun çözümü için gerekli girişimlerde bulunulması.
- Konuyla ilgili olarak kamp yönetimini, kriz masasını, bağış kaynaklarını harekete geçirilmesi.
- Kampta ısınma sorunu çözülemezse kamp sakinlerinin yeni mekanlara tahliyeleri yönünde çalışmalara önayak olunması ve yürütülmesi.

3.1.10 ULAŞIM/İLETİŞİM SORUNU

- Şoförler Odası ve Belediye gibi kuruluşlarla il içi ve il dışı ulaşım için işbirliğinin sağlanması. (Servis, belediye otobüsü, bilet sağlanması gibi konularda.)
- Kampçılarının aileleriyle/yakınlarıyla telefonlaşmaları için olanak yaratılması; kamplara ücretsiz telefon hatlarının kurulması için girişimlerde bulunulması.
- İl dışı ulaşım için kaynak sağlanması.

3.1.11 BOŞ ZAMAN DEĞERLENDİRME SORUNLARI

- Gezici kitaplığın kamplara uğramalarının sağlanması,
- Depremzedelerin sinema, tiyatro, konser gibi kültürel etkinliklerden yararlanmalarının sağlanması,
- Kampa günlük gazetelerin alımı,
- Satranç, langırt, tavla, oyun kâğıdı vb. gibi araçların kampa sağlanması ve bu alanlarda turnuvaların düzenlenmesi.
- Sportif etkinliklerin ve turnuvaların düzenlenmesi,
- Kampta yaşayanların kültürel etkinliklerin yaratıcısı durumuna getirilmesi.
- Kamp sakinleri tarafından duvar gazetesi çıkarılmasının sağlanması.
- Sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapılarak ortak kültürel ve sanatsal etkinliklerin düzenlenmesi.
- Kamp sakinlerinin el becerilerini değerlendirecek kursların düzenlenmesi.
- Gönüllü üniversite öğrencilerinin kampa çekilmesi ve kültürel ve sportif etkinliklerde rol almalarının sağlanması,
- Moral gecelerinin, özel günlerin, kamp sakinlerinin doğum günlerinin vb. programlanması ve kutlanması
- Eğitim toplantıları,
- Sohbet toplantıları.

3.2 KURUMSAL SORUNLAR

Kurumsal sorunlar olarak adlandırdığımız doğal yıkımla ilgili olarak çalışan her türlü kurum ve kuruluşun işleyişiyle ilgili karşılaşılan sorunlar anlaşılmalıdır.

3.2.1 ÖRGÜTLENME SORUNU

Örgütlenme sorunu kurumsal sorunların başında gelmektedir. Örgütlenmenin sağlıklı oluşturulmasında sosyal çalışmacının doğrudan rolü olmakla birlikte diğer kurumsal sorunlarına kolayca aşılabilmesi için örgütlenmenin baştan ilkeli tutulmasının önemine dayanarak bu maddeleri genel öneriler biçiminde buraya aldık.

- Kurumsal sorunların yaşanmaması ya da enalt düzeyde kalması için deprem öncesi ve sonrasında örgütlenmenin modeli ve yapısı konusunda titizlik gösterilmesi gerekmektedir.
- Oluşturulan kriz masasından başlayarak alt düzeye inen deprem çalışmaları örgütlenmesinde konularında yetkin, örgütlenme konusunda uzman ve çok disiplinli bir örgütlenmeye gidilmelidir.
- Kriz masasında resmi görevliler olarak Valilik temsilcisi ile ilgili bakanlıkların ildeki temsilcileri o kentteki üniversitelerin sosyal bilimler alanından temsilciler yerelmalıdır.
- Krize müdahale edecek olan kriz masası kurulunda görev alacak görevlilerin krize müdahalede yetkili ve etkili olabilmeleri gerekmektedir.
- Kriz masasında sivil toplum örgütlerinden de bir/kaç temsilci bulunması gönüllü yardımların güvenle akışını sağlayacağından yararlı olacaktır.

- Kriz masasındaki görevlilerin çalışmalar başlamadan önce kısa bir süre depremle ilgili yönlendirme toplantısına alınmaları çalışmalarını kolaylaştıracaktır.
- Kriz masasındaki görevlilere çalışmalarını hukuk, insan hakları, insanlar arasında hiçbir ayırım gözetmeden yürütmeleri gibi sosyal çalışma mesleğinin temel ilkeleri konusunda kurs verilmesi yararlı olacaktır.
- Örgütlerin çalışma planları ve programlarının nesnel (objektif) ve gerçekçi olarak hazırlanmasına özen gösterilmelidir.
- Kriz masasında sosyal çalışmacının da sosyal müdahalelerin meslek disiplini içinde yapılabilmesi, gerçek gereksinim sahiplerinin saptanması, yardımların insan onuruna uygun depolanması ve dağıtılmasının sağlanması, kriz masasına gelen aile ve bireylerin sorunlarının çağdaş mesleki yöntemlerle çözüme kavuşturulması, yönlendirme, rehberlik ve danışma, ilgili birimler arasında, eşgüdümü sağlama ve kolaylaştırma, özellikle kriz masasının sosyal görevlerinin yerine getirilmesi vb. gibi etkin ve vazgeçilemez görevleri bulunmaktadır.

3.2.2 DOĞAL YIKIMLA İLGİLİ BİRİMLER ARASINDA İLETİŞİM VE EŞGÜDÜM SORUNLARI

- Kriz masası ve valilik ilgili birimleriyle (daire ve bölge müdürlükleri) sürekli, düzenli ve işbirliğine dayalı iletişim kurulması, eşgüdümün sağlanması.
- Özellikle AFAD ile (Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı) ile diğer ilgili kamu merkez, il ve ilçe yönetimlerinin arasında,

- İlgili hastaneler, sağlık ocakları, ama çocuk sağlığı merkezleri gibi diğer sağlık kuruluşları arasında,
- Bakanlıkların illerdeki, ilçelerdeki temsilci kurumlarının kendi aralarında ve üst yönetim ile aralarında eşgüdüm sağlanması,
- Sosyal çalışmacıların çalıştığı/çalışacağı ilgili kurum ve kuruluşlarla iletişim kurulması ve eşgüdüm sağlanması.
- Birey olarak bir sorunu için gelenlerle (evlatlık isteyen, yardım vermek ya da işçi bulmak isteyenler gibi) ilgili kurum ve kuruluşlar arasında iletişim kurulması.
- Gönüllü hizmet için uygun olan kişiler ve kuruluşlarla iletişim kurulması, eşgüdüm sağlanması.
- Sivil toplum örgütleri ve özellikle gönüllü kuruluşlar arasında iletişim kurulması ve eşgüdümün sağlanması.

3.2.3 YÖNETİME KATMA VE KATILMA SORUNU

- Kamp yaşamının katılımlı olarak (depremzedelerin katılımı) düzenlenmesi,
- Buna ilk adım olarak, depremzedelerin kendi aralarında seçeceği temsilciler aracılığıyla kamp yönetimi ve hizmetlerine katılımlarının sağlanması.
- Evlerin ve kampın temizliğinin örgütlenmesi, nöbet sisteminin kurulması,

- Yemeklerin yapımı (mutfak işleri), dağıtımı, servisi konularında görevlendirme ve nöbet çizelgesinin çıkarılmasının düzenlenmesi,
- Kamp yönetimi ile birlikte çalışarak kimi hizmetlerin kamp sakinleri için zorunlu olarak planlanması,
- Kampta yaşayan ve çalışan herkesin sosyal etkinliklere katılımının özendirilmesi,
- Kamp yönetimi, kamp personeli, uzman personel ve gönüllülerin periyodik olarak toplanmalarının sağlanması,
- Kamp sakinleri ile periyodik toplantılar,
- Kamp yönetimi ve çalışmalarda eşgüdümün sağlanması amacıyla kamp yönetimi, kamp sakinleri, uzman personelden oluşacak bir yankurulun (komitenin) oluşturulması.
- Kamp müdürü ile sağlıklı ve sürekli bir iletişimin kurulması ve sürdürülmesinin sağlanması.
- Yönetime katılma sürecinin ve işlerliğinin kamp yönetimi tarafından benimsenmesinin ve yürütülmesinin sağlanması çalışmaları.
- Kamp yöneticilerinin, çalışanlarının ve depremzede temsilcilerinin işlevlerini daha iyi yerine getirebilmeleri için eğitimden geçirilmeleri.

3.2.4 KAMPTA ÜRETİM SORUNLARI

- Kampta el ürünleri ve hediyelik eşya üretilmesinin özendirilmesi (yerinde üretim).
- İlk yardım kursları düzenlenmesi.
- Kadınlara hizmet götüren resmi ve gönüllü kurum ve kuruluşlarla işbirliği ve birlikte çalışma olanaklarının yaratılması.

- Kampta el ürünlerinin, hediyelik eşyaların pazarlanması için düzenlemeler yapılması.
- Kampta yaşayanlara destek amacıyla kampta yapılacak parçabaşı iş bulunması.
- Kampta elişleri için araçgerek sağlanması.
- Her türlü üretim olanaklarının araştırılması, saptanması ve sunulması.
- Kamp sakinlerinden meslek elemanları olanların meslekleriyle ilgili olarak kampta üretici duruma getirilmesi (kampta berberlik, poğaçaya yapım ve satımı gibi).

3.2.5 YARDIMLARIN DAĞITIMI İLE İLGİLİ SORUNLAR

- Yardımların insan onuruna uygun bir biçimde depolanma ve dağıtılmasına her aşamada özen gösterilmesinin sağlanması.
- Varolan eşgüdümün ya da eşgüdümsüzlüğün izlenmesi, gözlenmesi, sorunların ivedi olarak kriz merkezine ya da ilgili makama iletilmesi.
- İvedi gereksinim maddelerinin saptanması, kriz masasına ve medyaya duyurulması.
- Yardımlarla ilgili kayıt sisteminin kurulması ve işleminin sağlanması.
- Yardım dağıtımı ile ilgili olarak kart sisteminin geliştirilmesi.
- Gelen yardım malzemesinin depolama sorunlarının çözümüne katkı sağlanması.
- Yardım depoları arasında eşgüdüm ile yardım gereçlerinin dengeli dağıtımı için müdahale.

- Yardımların sokakta rastgele dağıtılması yerine belirli merkezlerden dağıtılmasına özen gösterilmesine dikkat çekilmesi.
- Depremle ilgili harekete geçirilen kaynaklardan gerçek gereksinim sahiplerinin yararlanmaları için titizlik gösterilmesi; yardımların yanlış kişilere gitmesini engelleyici önlemlerin alınması.
- Kamp personelinin konuyla ilgili yönlendirilmeleri.

4 DOĞAL YIKIMLARDA SOSYAL ÇALIŞMACILARIN (SOSYAL HİZMET UZMANLARININ) GENEL OLARAK GÖREVLERİ

- Sosyal çalışmacı doğal yıkımlarla ilgili olarak planlama, eşgüdüm, yürütme, uygulama ve denetleme süreçlerinde etkindir.
- Kurtarılanların ilkyardım merkezlerine, hastanelere, bakım merkezlerine, toplama parklarına aksama olmadan aktarılmaları çalışmaların planlı sürdürülmesine katkı yapar.
- Sosyal çalışmacı, birçok görev arasında, kayıp arama hizmetini düzenler.
- Depremzedelerin iskanı konusunda yönlendirici olma ve karar verme süreçlerini kısaltıcı destekleri verir.
- İlk yoğun çalışma dönemi atlatıldıktan sonra bir yörede çalışan sosyal çalışmacılar akşamları biraraya gelerek durum değerlendirmesi yaparlar. Gelecek çalışmaların daha etkili olması için bu değerlendirmeler önemlidir.
- Durum saptama fişi, aile durum formu, sosyal inceleme formu, değerlendirme formu, sosyal

tarama formu vb. gibi ne tür form gerekiyorsa geliştirir.

- Depremzedelerin yaşadığı yerleşimlerde sorunların gerçekçi bir biçimde saptanmasını gerçekleştirir.

- Sorunları yaşayanların bilgilendirilmesini, sorunları üzerine bilinçlendirilmelerini ve sorun sahiplerinin sorunların çözümüne katılımlarını sağlar.

- Yerleşimlerdeki sorunlar üzerine kamuoyu oluşturma çalışmaları yapar.

- Yerel ve ulusal düzeyde deprem politikalarının geliştirilmesi yönünde ilgili makam ve merkezleri özendirir, harekete geçirir ve kendilerine katkı verir, katkı sağlar.

- Genelde doğal yıkım, özelde deprem konusunda sosyal politikaların değiştirilmesi ve geliştirilmesine destek olur, bu konuda ilgili makamlar üzerinde uyarıcı rol oynar.

- Devlet kaynaklarının harekete geçirilmesi, resmi hizmetlerin düzenli olması için organizasyonlara müdahale ve uyarı görevinin yerine getirir.

- Depremzede birey ve ailelerin devlet karşısında savunuculuğunu yapar, haklarının gözetilmesi, elde edilmesi ve hakları konusunda bilgi sahibi kılınmalarına ortam hazırlar.

- Danışmanlık hizmetleri.

- Bilgilendirme hizmetleri.

- Toplum kaynaklarını harekete geçirir.

- Bu kapsamda gönüllülerin ve gönüllü örgütlerin motive eder.

- Kampta ortaya çıkabilecek din, dil, ırk, etnik grup vb. ayrımlara dayalı oluşumları sosyal önlemler yoluyla önlenmesi ya da ortadan kaldırılmaya çalışılmasında rol alır.
- Varolan durum ve gereksinimlere göre çeşitli proje ve kampanyalar düzenlenmesi ya da düzenlenmesine rehberlik eder.
- Meslek yöntemleri kullanılarak depremzedelerin sorunlarının çözümüne yönelik çalışmalar yapar.
- Doğal yıkımlarla ortaya çıkan sosyal durum ve doğal yıkımın sosyo-psikolojik, ekonomik, kültürel vb. sonuçlarıyla ilgili olarak sosyal araştırmalar yapılması ve bu yolla, doğal yıkım alanında sosyal çalışma mesleğinin verimli hizmet modelleri geliştirmesine yarayacak bulgular ortaya çıkarmaya çalışır.
- Kriz masasında mesleksi boyutlu hizmetlerin yürütülmesi için ortam yaratır, destek hizmetleri sağlar.
- Sosyal yardım ödemelerinin incelenmesi ve dağıtımında rol alır.
- Çocuklar, yaşlılar, engelliler gibi özel gereksinim gruplarına verilecek hizmetlerin yürütülmesi ve sorunlarının kısa sürede aşılması için kılavuzluk yapar.
- Deprem sorunları ve başka çeşitli konular üzerine söyleşiler, toplantılar düzenler.
- Kamp yaşamına depremzedelerin katılımının sağlar.
- Gönüllü çalışabilecek ya da işletmelerinden geçici görev ya da izin yoluyla ayrılıp çalışabilecek sosyal çalışmacılarını devreye sokar.

- Korunmaya muhtaç çocuk, koruyucu aile, evlat edinme işlerinde rehberlik yapar.
- Özürlülerle ilgili sağlık raporlarının, kimlik kartlarının çıkarılması için çaba harcar.
- Depremle ilgili gelişmeler konusunda bilgilendirme için bildiri, bülten, duvar gazetesi vb. yayınların yayınlanmasına önayak olur ve bunun için gerekli organizasyonu yapar.
- Kamp personelinin deprem ya da diğer doğal yıkım durumlarında insan psikolojisi, sosyal destek anlayışı vb. gibi konularda bilgilendirilmesi, motive edilmesi, konuyla ilgili özgül (spesifik) öneğitimden geçirilmesini düzenler, eğitim verir.
- Kamp müdürü ve personeliyle kamptaki uygulamalar ve sorunlarla ilgili olarak haftalık değerlendirme toplantıları yapar.
- Sosyal önlemler: Tüm kuruluşların desteği istenmelidir.
- Çeşitli çalışma alanlarına yönelik olarak birinci bölümde sayılan tüm görevler.

5 DEPREMZEDE KAMPLARINDA SOSYAL ÇALIŞMACI

- Depremzede kampları için ana sorunlardan biri kaç kişilik kampta kaç sosyal çalışmacının görevlendirileceğidir.
- Bunun ideal sayısı kampta yaşayanların sayısına ve sorunların ve işlerin yoğunluk oranına bağlıdır.
- Bir doğal yıkım durumunda istenen sayıda meslek elemanı bulunması ve görevlendirilmesi kolay olmayabilir.

- Bu durumda o kampa giden sosyal çalışmacının yanına meslekten ya da dışardan gönüllülerin bulunarak takviye yapılması gerekli olabilir.
- Hele ki akşamları da o kampta çalışmanın önemi kavrandığı zaman iki vardiya durumunda çalışacak sayıda, yani iki vardiyada enaz iki sosyal çalışmacının görev yapması gerekli olacaktır.
- Sosyal çalışmacının kampta kalıp, orada yaşayıp depremzedelerle birlikte yaşamaları önemlidir.
- Öteyandan, deprem psikolojisi kampta uzman personelin çalışmalarını güçleştirebilir de kolaylaştırabilir de. Uzman bu noktayı ilk günlerde netleştirmeli, olumsuz etkenleri olumlu işleme yönünde etkilemelidir.
- Depremzede kamplarında çalışan sosyal çalışmacılar ve diğer sosyal meslek elemanları için Devlet Memurları Kılık Kıyafet Yönergesine uygun giyim koşulu aranmamalıdır. Buna uyulduğu takdirde duruma, ortama uygun davranılmamış olacak, depremzedelerle istenen iletişim kurulamayacaktır.
- Kampta yaşayanların durumlarını saptama çalışmalarının yapılması.

6 SONUÇ

Sosyal çalışmacının yaptığı tüm çalışmalar;

- kamp yaşamını kolaylaştırmaya,
- depremzedelerin korkularını yoketmeye,
- yaşamın olağan akışına uyum göstermelerine, onları yaşamın içine çekmeye,

- kampı geceleme, barınma yeri yani bir depo olmaktan çıkarıp yaşanması bir ortam kılmaya,
- yitirdikleri varlıklarını ve kazançlarını yeniden sağlamalarına,
- ellerindeki olanaklarla mutlu yaşama psikolojisini kazandırmaya ya da
- kampı kendi istekleriyle terketme noktasına biran önce gelebilecek kadar hızlı bir biçimde kendilerini toparlamalarına ve kendikendilerine yeterli duruma gelmelerine yardımcı olmaya yöneliktir.

SONSÖZ

- Yukarıda dökümlenen görevleri sosyal çalışmacı takım çalışması anlayışı içinde yapar.
- Bu takım, sosyal çalışmacının psikolog, eğitmen, öğretmen, rehber öğretmen, doktor, hemşire vb. gibi diğer sosyal meslek elemanlarıyla oluşturduğu takımdır.
- Bu takım, salt diğer sosyal meslek elemanları ile oluşan takım değil, çalıştığı alanda ve birimde aynı biçimde görevlerini yapan devlet, hükümet ve resmi görevlilerle dizgeli bir uyum içinde çalışmasıyla oluşturduğu takımdır.
- Bu takım, salt çalıştığı alanda ve birimde aynı biçimde görevlerini yapan devlet, hükümet ve resmi görevlilerle dizgeli bir uyum içinde çalışmasıyla oluşturduğu takım değil, aynı zamanda kampa ya da doğal yıkım çevresinde bulunan diğer sosyal çalışmacılarla oluşturmak zorunda olduğu takımdır.

- Bu takım, salt kampta ya da doğal yıkım çevresinde bulunan diğer sosyal çalışmacılarla oluşturduğu takım değil, gerektiği zaman konuyla ilgili çabalar içinde olan gönüllüler ve yerel önderlerle oluşan doğal bir takımdır.
- Sosyal çalışmacı, görüldüğü gibi bir takımlar bütünlüğü içinde, takımlar harmonisi içinde çalışır.
- Çünkü, sosyal çalışmacı toplum için, toplum içinde ve toplumla birlikte çalışır. Toplumla çalışma yapar. Mesleksi hizmet süreci içinde yaptığı bireyle, grupla ve aileyle çalışma bir bütünün parçaları olarak toplumla çalışmanın içinde erir.
- Sosyal çalışmacıların tüm mesleksi yöntem ve teknikleri bütün çalışmalarında olduğu gibi bu alanda da bir bütünlük içinde birbiriyle kaynaşarak uygulanırsa başarıya ulaşır.

24 10 2011, Ankara